AVİM Yorum • No: 2021 / 8 • Şubat 2021

10 OCAK 2021 CUMHURBAŞKANLIK SEÇİMLERİ İLE ANAYASAL REFERANDUM SONRASI KIRGIZİSTAN

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

4 Ocak 2020 tarihindeki parlamento seçimleri ile Kırgızistanda Pandoranın kutusu açılmıştır.* Büyük ölçekli oy satın alımından ve başka yolsuzluklardan ötürü hileli olarak kabul ettikleri seçimlerin sonucundan rahatsız olan Kırgızlar ülkenin sokaklarını ve meydanlarını doldurup seçimlerin feshedilmesini talep etmişlerdir. Gelişmeler hızlı bir şekilde meydana gelmiştir ve vakti geldiğinde uzun dönem hapis cezası çekmiş bir mahkûm siyasetçi olan Sadyr Japarov, serbest kalmasından on gün sonra başbakan ve başkan vekili olabilmesi için, protestocular tarafından salıverilmiştir.

Bu olaylar zincirini takiben, Japarov ülkedeki gücünü pekiştirmeye başlamıştır. Daha sonra, ilk başta cumhurbaşkanlık erken seçimleri ve parlamenter sistemi başkanlık sistemine dönüştürecek bir referandum ilan edilmiştir. İkisi de 10 Ocakta birlikte gerçekleşecekti. AVİM tarafından yayımlanan geçmiş bir yorum yazısı bu gelişmeleri özetlemektedir.

Sonunda seçimler ile referandum duyurulan gün içinde gerçekleşmişlerdir. Gözlemciler, her ne kadar idari kaynakların ile finansal araçların haksız kullanımını vurgulayarak bazı eleştirilerde bulunmuş olsalar da, seçimin ve referandum sürecinin genel anlamda iyi yürütülmüş olduğunu onaylamışlardır.

Referandumda seçmenlere parlamenter mi veya başkanlık sistemini mi tercih ettiklerini soran basit bir soru yer almıştır. Seçmenlerin %84ü başkanlık sistemini tercih etmişlerdir. Kırgızistandaki bir sonraki adım siyasi sistemi parlamentarizmden başkanlığa dönüştürmek için anayasada değişiklikleri formüle edip hazırlamak ve sonra Kırgız halkından söz konusu yasa değişikliklerine dair onay alabilmek için bir başka referandum düzenlemek. Ülkenin siyasi sisteminin dönüşümünü sonuçlandıracak bu ikinci referandumun Mart ayında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Japarovun başkanlık sistemini meşrulaştırdığı yollar bahsedilmeye değerdir. *Al Jazeera*ya vermiş olduğu bir röportajda Japarov Kırgız halkının bir parlamenter sisteme zihinsel ve kültürel olarak hazır olmadığını ve bu sistemin yirmi-beş yıl kadar sonra kurulabileceğini ifade etmiştir. Bu pek ilginç bir açıklamadır. Böylelikle, parlamentarizm bilinçli veya kasıtsız bir şekilde başkanlık sisteminden daha ileri bir sistem olarak tanımlanmıştır. Dahası, Japarovun açıklaması Kırgız halkının demokratik olgunluğunun tasvir edilmesi bakımından ilginçtir.

Başkanlık seçimleri konusuna gelince, toplam on-sekiz aday bu seçimlerde yarışmıştır. Oy sayımı Japarovun oyların yaklaşık %80 kazandığını ve Kırgızistanın yeni Cumhurbaşkanı olmaya hak kazandığını meydana çıkarmıştır. Japarovun aldığı oy oranının Kurmanbek Bakiyevin Lale Devrimi sonrasındaki 2005 başkanlık seçimlerinde aldığı %89.5lik oy oranını takip eden Kırgızistandaki ikinci en yüksek oran olduğunun altı çizilmelidir.

Sonuçta 10 Ocakın sonunda hem Japarovun başat cumhurbaşkanlık adaylığı hem de kendisinin başkanlık sistemini yeniden kurma amacı Kırgız halkının kuvvetli desteğini kazanmıştır. Ancak, seçime katılım oranının %40tan daha az olduğu, 2017de %56lık seçime katılım oranı olan başkanlık seçimi ile Ekim 2020 parlamento seçimine kıyasla katılımın düşük olduğu not edilmelidir. Yorumcular düşük seçmen katılım oranını soğuk hava koşullarına ve seçmenlerin yalnızca kayıtlı ikametgahlarında oy kullanmalarını zorunlu kılan yeni düzenlemeye bağlamaktadırlar. Bunlar kesinlikle seçim katılım oranını etkilemiş olabilir. Fakat, önceki seçimlerle olan fark göz önünde alındığında, başka sebepler de mevcut olabilir. Bununla birlikte, birkaç ay öncesinde Ekimde sokaklara dökülmüş olan Kırgız halkının başkanlık seçimlerine ve referanduma karşı neden oldukça kayıtsız davranmış oldukları merak uyandırmaktadır.

Japarovun iktidara yükselişi ile başkanlık sisteminin Kırgızistanda yeniden tesis edilmesi Kırgız aydınlar ile siyasetçilerin bazı kesimleri ve yabancı gözlemciler arasında endişe yaratmaktadır. Herkesin zihnini meşgul eden soru Orta Asyadaki tek demokratik ülke olarak sınıflandırılan Kırgızistanda demokrasinin diktatör rejimine gerileyip gerilemediğidir.

Japarov bu korkuların farkındadır. Seçimleri ve referandumu takip eden gündeki konuşmasında Bazı korku tellalların söylediği gibi diktatörlük olmayacaktır. Bir hukuk ve adalet diktatörlüğü olacak. beyanında bulunmuştur. Sözlerinin endişelenen halkı teskin edip etmediği elbette bir başka sorudur. İlginçtir ki bazı basın kuruluşları hukuk ve adalet diktatörlüğü ifadesini Vladimir Putinden ödünç aldığını vurgulamışlardır.

Putinden bahsetmişken, Kremlinin yaklaşımında dikkat çekici bir değişimi işaret eden ilginç bir gelişmeyi belirtmek önemli olabilir. Eski Cumhurbaşkanı Sooronbay Jeenbekovun eninde sonunda 15 Ekim 2020 tarihinde istifa etmesi ile sonuçlanan 4 Ekim seçimlerinin hemen sonrasındaki gelişmeler meydana geldiğinde üst düzey Rus yetkililerinden belirleyici açıklamalar ve sert tepkiler gelmiştir. 22 Ocakta Putin Kırgızistandaki gelişmeleri bir felaket ve darbe olarak damgalamıştır. Rusya istikrar sağlanana kadar Kırgızistana ekonomik ikraz ve desteği askıya alacağını duyurmuştur. Ancak 10 Ocak seçimlerini takiben Putin Japarovu tebrik eden ilk liderler arasında yer almıştır. Diğer yandan, Japarov uzlaşmacı ve güven verici tavrını devam ettirerek 11 Ocaktaki konuşmasında Rusyanın Kırgızistanın ana stratejik partneri olduğunu ve olacağını vurgulamıştır. Putinin hitabetindeki değişim Rusyanın kısa sürede Kırgızistandaki yeni liderliğe karşılık yaklaşımını yeniden ayarladığının bir göstergesi olabilir. Türkiye seçimlerin ve referandumun barışçıl ve sakin bir ortamda gerçekleşmiş olmalarını överek Kırgızistandaki yeni liderliğe olan desteğini göstermiştir. AB ile A.B.D. de ayrıca tebrik mesajları göndermişlerdir.

Japarovun 11 Ocak konuşmasında ele aldığı önemli bir mesele ekonomik sorunlar ile

yolsuzluğa karşı önlemlerdi. Ayrıca ülkedeki kuzey-güney bölünmesi gibi sosyal meselelere de değinmiştir. Ülkedeki derin sosyal ve ekonomik zorluklar düşünüldüğünde, Japarovun bu meselelere vurgu yapmış olması mantıklıdır. Hızlı çözümler vadetmek yerine ülkede işleri yoluna koymanın iki-üç yıl alacağının altını çizmesi dikkate değerdir.

Kırgızistandaki derin ekonomik sorunları, toplumsal bölünmeleri ve klan ağları göz önüne alındığında, Japarov için toplumsal ve ekonomik meselelerin en zorlu mücadele olacağını belirtmek yerinde olacaktır. Aslında Japarovun ülkedeki sosyo-ekonomik fırtınanın hakkından gelmeyi başarma olasılığı herkesin cevabını öğrenmek istediği sorudur. Bu sorunun cevabı hem yapısal sorunların hem de yaygın yolsuzluğun ciddiyeti dolayısıyla merak edilmektedir. Sokaklardan aldığı desteğin yardımıyla yükselmiş olması vaatlerini yerine getirmesini olağanüstü önemli kılmaktadır.

Japarov Kırgızistandaki siyasi dinamiklerin gayet farkındadır. 2005, 2010 ve nihayetinde kendisini iktidara getiren 2020 yılında üç cumhurbaşkanını deviren üç siyasi devrimin kesinlikle önemsemektedir. Ayrıca 2005te selefi Askar Atayevin devrilmesiyle iktidara gelen Kurmanbek Bakiyev de 2010da devrildiğinin bilincinde olduğu şüphesizdir. Bu Kırgız halkının liderlerine karşı sadece belirli bir derece bağlılığa sahip oldukları ve işlerin yolunda yürümediği zamanlar sokaklara dökülmekten kaçınmadıkları anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda Japarovun muhtemelen iki seçeneği vardır; ya Kırgızistandaki sorunlara çözüm bulup halkın desteğini sürdürecek veya olası tatminsizliği bastırmak için otoriter tedbirlere bel bağlayacak.

**Bu yazının İngilizce orijinali 21.01.2021de Kyrgyzstan after 10 January 2021 Presidential Elections and Constitutional Referendum başlığıyla AVİM tarafından yayımlanmıştır. İngilizce metnin Türkçe çevirisi Ahmet Can Öktem tarafından yapılmıştır.*

***Fotoğraf: Deutsche Welle*

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "10 OCAK 2021 CUMHURBAŞKANLIK SEÇİMLERİ İLE ANAYASAL REFERANDUM SONRASI KIRGIZİSTAN." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2021 / 8. Şubat 02. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/10-OCAK-2021-CUMHURBASKANLIK-SECIMLERI-ILE-ANAYASAL-REFERANDUM-SONRASI-KIRGIZISTAN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır